
Szerző / Marcell Tamás / Moholy-Nagy Művészeti Egyetem / Doktori Iskola

Témavezető / Zsótér László / DLA habil. egyetemi tanár

Cím / A könyv, mint fizikai objektum virtualizálódásának folyamata a tervezőgrafika tükrében

1.

A digitális könyv megjelenése és elterjedése szükségszerű következménye az információs társadalmaknak, tekintettel azokra a történelmi folyamatokra, melyek tükrében a könyv minden esetben az adott korszak innovációs lehetőségeinek reflexiója.

A történelmi korszakok során folyamatos változáson és átalakuláson keresztülment könyvek esetében megállapíthatjuk, hogy részben olyan triviális és praktikus szempontok indukálták a tartalmi és formai módosulásokat, mint a méret, a kezelhetőség, a tárolhatóság, vagy a szállíthatóság, továbbá a vizsgált korszak kereskedelmi tevékenységeinek, ipari és technológiai fejlődésének eredményei. A fenti kijelentés tükrében, figyelembe véve a kétezres évektől tapasztalható virtuális és digitális felületek drasztikus elterjedését, megállapíthatjuk, hogy a digitális könyvek megjelenése, és ezzel a hagyományos tradicionális könyvek visszaszorulása – erősen szkeptikus álláspontok szerint eltűnése – szükségszerű következménye a digitalizálódott információs társadalmaknak.

2.

A digitális könyv olyan alapvető funkcionális és strukturális eltéréseket mutat a hagyományos nyomtatott könyvhöz képest, melyek eredményeképpen nem tekinthető a nyomtatott könyv analógiájának.

A digitális könyvvel kapcsolatban gyakran kerül megfogalmazásra az a vélemény, miszerint az e-book a tradicionális könyv egyfajta technológiailag módosított, evolúciós fázisa. Valójában azonban a két tárgy/eszköz összehasonlításakor azt tapasztaljuk – eltekintve attól, hogy mindkét esetben szöveges tartalomközvetítésről van szó –, hogy alapvető különbségekre vagyunk kénytelenek rámutatni. Megjelenésében és funkcionáltságában, tehát az olvasó és a könyv viszonyának tekintetében alapvető eltéréseket tapasztalhatunk. A kijelentés alátámasztására példaként emelném ki a hagyományos könyv statikus helyzetét, szembeállítva a digitális eszközök folyamatos változás alatt lévő dinamikus, rezponzív felületével. Hasonlóképpen szembevetendő különbség – elsődlegesen a fizikai jelenlét hiányából adódóan – az olyan, a tradicionális könyv virtuális másolataként létrehozott, és a könyv illúzióját keltő strukturák és módszerek áttemelése, mint amilyen a lapozás, az oldalszámozás, a könyvjelzők, vagy a borítók jelenléte, ugyanakkor viszont az olyan alapvető kötetzeti megoldások, mint a könyvgerinc, az állandó grafikai és tipográfiai környezet, az előzők, a puhaborító, a borító fül rész, a fűlészövegek, a hátoldal stb. teljes hiánya.

3.

A digitális könyv szükségtelessé teszi a tervezőgrafika több évszázados könyvtervezési metódusainak tapasztalatait, hagyományait, valamint azok alkalmazását.

Az e-book tervezőgrafikai szempontból nem, vagy csak rendkívül szegényes lehetőségeket biztosít a tervező számára, tekintettel arra a tényre, hogy az e-book nem könyvként jelenik meg, hanem egy szöveggözvetítő eszközként, és mint ilyen, nem egy-egy szöveg vizuális megtestesítője, hanem egy általános felület, mely épp semlegessége által válik univerzálissá. Ez a fajta semlegesség tapasztalható a szöveg megjelenítések tekintetében is, ahol is nem az éppen adott tartalom vizuális interpretációja a cél, hanem a tárgyilagos tartalomközvetítés. Ebben a szituációban az egyetlen grafikai eszköz a betű, illetve annak méretváltozásaiból adódó képi különbség. Amennyiben a digitális könyvek kiszorítják a nyomtatott könyveket, úgy a tervezőgrafika meghatározó, és hosszú évszázadokra visszatekintő tervezői metódusai válnak szükségtelessé, és hasonló tervezői vákuum kialakulásának lehetünk tanúi, mint amit tapasztalhattunk a zenei piacon, ahol, miként a könyv esetében a szöveg, a virtualizálódott zene a zenei hordozók [CD, DVD, kazetta stb.] tervezését tették szükségtelessé. Itt szintén a megjelenítő eszközök [mp3 lejátszó, iPod, stream felületek stb.] csökkentették a grafikai lehetőségeket, miként ez napjainkban a könyvek, illetve az e-bookok esetében történik.

4.

A tervezőgrafika virtualizálódásával, a korábbi tervezési eszköztár és metódusokat indukált, mely folyamatok gyökeres változásokat eredményeztek a szakma eddig fennálló alapvetéseiben.

A nyolcvanas évek digitális forradalma, valamint a személyi számítógépek széleskörű elterjedése olyan újfajta alkotói tér kialakulását tette lehetővé, amely a korábbi grafikai környezetet – ahol a fizikai térben, valós eszközök bevonásával, kézzelfogható produktumokat hoztak létre – virtualizálta, anyagtalánította. Létrejött a tervezőgrafikai szakma virtuális, anyagtalán másolata, egyfajta pszeudó hivatás, ahol virtuális user interfaceken, imagináris, felhő alapú tároló-rendszerekben [Google Drive, Dropbox, iCloud stb.], olyan anyagtalán, virtuális produktumokat hoznak létre [e-book, web grafikák, appok, interaktív felületek], melyek sok esetben egyáltalán nem hoznak létre kapcsolatot a fizikai térrel.